

Nedanstående artikel är hämtat från Borås Tidnings Lördagsbilaga den 3 juli 1937 och berättar om ett par entusiastiska bröder och deras vänner, som i mitten av 30-talet ringmärkte, den då ganska sällsynta gråhägern. Läs denna, inte minst ur språksynpunkt, underbara artikel om hur det var att vara fågelintresserad för 70 år sedan.

Hägern är en hemlighetsfull fågel eller rättare sagt är ansedd för att vara det. Många av dess hemligheter äro avslöjade och ett intensivt arbete pågår för att komma underfund med dem, som återstå. Men överallt står en romantisk nimbus kring den egendomliga fågeln med den säregna flykten. Bengt Berg som studerat hägern mer än någon annan i vårt land, talar om att för honom har hägern visat sig som "en skarpsynt, ondskefull, vresig och ovanligt vild fågel". "Denna vresighet och ondskefullhet som ungar som hos gamla har synts mig som det mest utpräglade sinnesdraget hos gråhägern." Men ändå kan Bengt Berg inte på något sätt dölja sina sympatier för fågelarten. Varför? Och allmänheten vet, att hägern inte i något som helst avseende är en nyttig fågel, medan den samtidigt är en synnerligen svår fiskare. Ändock är befolkningen glad, om den får hysa hägern inom sitt grannskap, aktar den som en relik, studerar den så mycket som möjligt och berättar om

den för främlingen inte bara med aktning utan också med stolthet. Varför. Säkerligen, vill jag säga ett par veckor efter det att jag fått se hägern på närmare håll, därför att denna fågel mer än de flesta ger en aning om naturen som sådan, den är skygg, synnerligen skygg, men den är samtidigt så stor, att man måste lägga märke till den, och följaktligen blir man intresserad. I den mån man anser intresset för natur och djurliv vara befogat, är intresset för hägern befogat. En häger går inte att tämja. Desto mera spännande och intressant är det att göra dess bekantskap. Det kan jag intyga nu.

TVÅ BRÖDER FRÅN BORÅS ha sedan barnsben varit intresserade av fåglar och fågelliv. Medan deras kamrater lekte sina lekar på gård eller gata, voro de ute i skog och mark, smögo i spår, klättrade i träd och plundrade fågelbon. Kamraterna samlade frimärken, de samlade fågelägg. En gång, det var förresten år 1931, satt en bekant till dem och lyssnade i radio på ett föredrag av en professor i Stockholm om fåglar. Föredraget slutade med en uppmaning till lyssnarna att vara med i arbetet på att märka flyttfåglar för att därmed dra ett strå till stacken när det gällde att få reda på de olika fågelarternas till och från häckningsplatserna i norr och siestaplatserna i söder. Den boråsare, som hörde föredraget, nämnde om saken till de båda bröderna, och så kom det sig, att dessa skrevo till Göteborgs naturhistoriska museum. En kort tid därefter voro de i besittning av ringar för märkning samt instruktion om hur märkningen skulle gå till, och de satte omedelbart igång. Och de har fortsatt allt sedan dess. Det har blivit en "fluga", som inte har flugit sin väg.

De båda bröderna är tandläkaren Göte Ericstam och handelsresanden Åke Ericstam. Med undantag för år 1935, då arbetet inte medgav tid till det, ha de varit ute varje år sedan 1931 och märkt olika sorters fåglar. Mer och mer har

därvid deras intresse koncentrerats till hägrarna för att slutligen helt och hållet knyts till dessa. Och de ha all anledning att vara belåtna med resultatet.

MÄRKNING AV HÄGRAR gällde saken, då jag blev inbjuden för kort tid sedan på en utflykt med bröderna Ericstam. Inbjudan mottogs med tacksamhet och än mer tacksam känner jag mig efteråt för det var verkligen en upplevelse. Det kändes lite konstigt att sitta tillsammans med sådana experter som bröderna Ericstam, disponent Knut Hjertonn och kamrer David Bodin i Rydal, men nyttigt var det. Nu är jag beredd att ta del i vilket samtal som helst om hägrar....

Det var till Rydal, vi åkte. Det blev "samling" i kamrer Bodins hem och vid en kopp kaffe samtalade sällskapet om fåglar och fågelliv. Det var förstås en, som bara fick tiga och höra på – han vars kunskaper om fåglar dittills inskränkte sig till ytterst obetydliga hågkomster från biologiundervisningen under en för länge sedan gången skoltid. Men desto mer hade de andra att berätta. Om gånger då himlen varit förmörkad av sjöfågel, om nätter då det ej gått att sova för näktergalssång, och om många andra märkvärdigheter. Strax för uppbrottet förekom ett litet replikskifte: – Vet herrarna, att kråkan är en flyttfågel? Man har hittat den märkt i Spanien.

– Ja, det är då märkvärdigt. Dit skall då allt patrask samlas.

Det blev en sensation för en sådan landkrabba som en gammal boråsare att en stund senare få vara med om en motorbåtstur ut i Stora Holsjön. Skvalpet mot fören var vackrare än någon musik, den lätta gungningen på vågorna ingav ett riktigt salighetsrus, den stora sjön och dess vackra stränder var skönare än någon konstnär skulle kunnat ge uttryck åt. En and med en kull på fyra ungar skyndade in i vassen, högt uppe i skyn syntes den första hägern, liten

som en duva och plötsligt ropade någon och pekade på stranden. På ett par hundra meters avstånd från motorbåten satt en stor grå häger, en ovanligt djärv ordning som inte lyftes ens, när vi slog i händerna. Och under färden berättade kamrer Bodin om sjöns intressanta fågelvärld, om skäggdopping, storlom, sumphöna, sothöna och beckasin. I en stor klippa långt borta, fallande så gott som lodrätt ner i sjön, häckar pilgrimsfalken, som vi för resten senare fick se en skymt av i hans kraftiga flykt, och i samma klippa finns det några exemplar av den numera sällsynta korpen.

Snart voro vi framme vid målet, den ö där Rydals stora hägerkoloni håller till. Knappt hade vi stigit iland, förrän det första hägerlätet hördes, ett strävt kraxande, närmast likt det ljud, som uppstår, då man slår ihop två stenar. Gissa om det lät lockande för den, som snart skulle få se den uppskattade fågeln på nära håll.

Bröderna Ericstam voro snart klara för expeditionen. De hade klätt sig i overalls och voro försedda med märkningsringar, rep, var sin säck och en matta. Och såbar det in i skogen.

FÖREKOMSTEN AV HÄGRAR märktes inte bara på de stora bona uppe i trädtopparna – det var för resten inte alltid man kunde se bona, så inbäddade som de voro i grenarna – utan också på den vita spillningen på marken och de många äggskalen. Experterna i sällskapet tittade bara på marken, när de skulle se efter, vilka träd som voro bostäder åt fåglarna. Och medan ett par man gingo omkring och märkte dessa träd med snören, klättrade bröderna Ericstam upp i de första granarna för att börja märkningen. Vigt och lätt tog de sig upp de 10-12 meterna, det märktes att de hade vanan inne. Medels kikare kunde man från marken följa

dem på deras färd upp mot trädtoppen, se hur de svängde sig över bokanten, fattade tag i den ena ungen efter den andra och satte dit ringen. Det var en smula oror i lägret, men det hela gick galant, och snart voro de nere igen för att bege sig till nästa träd, där proceduren upprepades. Här gick det emellertid inte lika lätt. En av ungarna, som var lite mer försigkommen, hackade vilt mot inkräktaren, som fick se upp för att inte få ögonen förstörda, och plötsligt sprang fågeln ur boet ut på en gren. Det var dåligt beställt med balansförmågan, det var ju också första steget utanför boet, och ungen föll ner på en gren nedanför, lyckades hålla sig där en liten stund och fortsatte så dalandet ner mot marken. Men någon olycka skedde inte. Där nere stodo några personer beredda med mattan som brandsegel, och fågeln föll lätt och mjukt i den utan att skada sig på minsta sätt. Nu kom också repet och säcken till användning. Sedan fågeln fått sin ring, placerades den nämligen i säcken och firades så upp igen till sitt bo. Detta hände flera gånger. Inte alltid kom ungen tillbaka till det gamla boet utan fick ett nytt. I ett par fall var boet nämligen mycket svårtillgängligt, och då placerades ungen helt sonika i ett annat, som var lättare att komma åt. Detta spelar dock ingen roll, då hägrarna tar hand om alla ungar de ha i sitt bo. På ett ställe fick det för tillfället bortavarande hägerparet sitt barnantal ökat till det dubbla, nämligen från två till fyra. Det är inte gott för människan att säga, om de gamla kände förvåning, när de kommo hem, men så mycket vet man, som att de utan vidare togo hand om alla ungarna, trots det betydligt ökade arbetet.

Träd efter träd "avverkades" – i ett par fall var det två bon i samma träd – och efter ett par timmar avslutades arbetet. När ett par trötta, svettiga och smutsiga klättrare kommo ner til marken igen efter att har gjort ett besök i det 14:e boet, voro 48 hägerungar märkta. Ännu återstod ett 15-tal

ungar, men det började skymma, och därtill hotade regn när som helst. Resten fick vara till en annan gång.

Den första hägerungen, som kom till marken, blev givetvis föremål för intresserat studium och, trots sin klumpighet och fulhet, beundrad. Han eller hon, vilket det nu var, tittade argt och misstroget på de stora varelserna omkring honom men höll sig lugn och öppnade inte ens den långa näbben. Han gjorde inte ens ett flaxande, då disponent Hjertonn lyfte honom i vingarna för att visa en hägerunges storlek. *(se bild nedan)*

På ett ställe i skogen märktes spår av en nyligen timad tragisk händelse. Ett bo hade blåst ner och låg förstört på marken och intill låg liken av två hägerungar. Man får hoppas, att föräldrarna inte tagit åt sig för hårt av olyckan utan satt igång med bildandet av en ny familj.

Ibland kunde man på marken nedanför boet få se en halvsmält fisk, vanligen en abborre, som fallit ner, då de gamla hägrarna kommit hem och tömt sin kräva för att mata ungarna. Och det är inga småsaker hägrarna ta, det kunde man se av abborrar på ett par decimeters storlek. En i sällskapet hittade ett ägg av hägern – ett verkligt rötägg, som då det genom ett missöde blev sönderslaget, spred en stank, som var den värsta jag känt någon gång och föranledde mig att följa hägrarnas exempel och "tömma krävan" – till de övriga mera vana naturmännens illa dolda skadeglädje.

Då märkningen avslutats, voro klättrarnas blåa overalls mer vita än blå. Fåglar har ju vissa vanor, då de träffa folk. Men det minskade inte klättrarnas goda humör. Det är i alla fall skönt att komma ut och få frisk luft, förklarade de. Det höll jag med på och tog ett djupt halsbloss på min kraftiga cigarr.

På återvägen regnade det ganska bra, men det hindrade inte, att vi gjorde en tur ut till den klyfta, där pilgrimsfalken häckar. Redan på långt håll syntes hans visitkort i form av vita fläckar, och då vi befunno oss nedanför bergväggen, visade han sig själv en kort stund, väckande allmän beundran för sin utomordentligt vackra flykt, innan han försvann bakom trädtopparna. På avstånd kunde vi också se de gamla hägrarna, som hela tiden hållit sig borta, återvända till sin ö och sina ungar. Våta och frusna kommo vi tillbaka till Rydal och belåtna med dagen, som verkligen varit intressant.

HÄGERN ÄR EN SÄLLSYNT FÅGEL. Desto mer glädjande är det att få reda på, att den troligen numera förekommer talrikast i hela landet just i våra bygder – en nyhet som säkerligen är ägnad att inge förvåning hos läsaren. Främst ha vi kolonin vid Såken i Hillared, en av Sveriges största, med inte mindre än 50 à 60 bon. Den torde vara cirka 25 år gammal och bestod så sent som 1920 av blott 8 – 10 par fåglar. Det är på tvenne öar i Såken, fåglarna har slagit sig ner, och här trivas de tydligen synnerligen väl och öka i antal varje år.

Detsamma är förhållandet med hägrarna i Rydal. Kolonin i Stora Holsjön, omfattande något över 15 bon, är 8 à 10 år gammal. Enligt uppgift fanns det emellertid hägrar där redan för 25 år sedan, fast de försvunno, sedan någon skjutit en av dem. Efter 15 års bortovaro kommo de dock tillbaka.

En tredje hägerkoloni ha vi inom Borås stads område, nämligen vid Bosjön. Den är 6 eller 7 år gammal och utgör antagligen en avläggare av Såken-kolonin. Den består för närvarande av ett 5-tal bon. På denna plats lär befolkningen inte vara vidare förtjust i hägrarna, som betraktas som skadedjur på grund av deras härjningar i fiskebeståndet. Man kan om man är intresserad få se hägern på närmare

håll än i Bosjön, fast då får man vara uppe i ottan. Många mornar vid 4-5-tiden kommer det nämligen en eller två hägrar, troligen från Bosjön, till Ramnasjön för att fiska i dess fiskrika vatten. I övrigt finns det enstaka hägerpar på åtskilliga platser i våra trakter.

OM HÄGRARNAS LIV ha bröderna Ericstam mycket att berätta efter de gångna årens studier av dem, och här må återges en del av vad de förtäljt om sina rön, inhämtade främst vid kolonin i Såken.

Märkningsarbetet var naturligtvis mycket svårt i början, innan erfarenheterna kommo om hur det bäst skulle utföras. De unga fåglarna hackade vilt och kastade ofta upp illaluktande, halvsmält fisk. Det gällde att hålla den ena armen om trädet, sätta på märkesringen med den andra och samtidigt försvara sig. Man kan förstå, att det blir en besvärlig sak att utföra allt det där, då det gäller ett bo med 5 ungar, som förekommer ibland. Och det kan vara synnerligen kraftiga krabater. En gång fick man vara två om att märka en unge, som gjorde våldsamt motstånd, varvid den ene fick hålla fågeln, medan den andre satte på den ringen. Hägerungarna är kraftigt byggda och tåla rätt omild behandling utan att ta skada, men givetvis är man alltid synnerligen försiktig om dem. Mycket besvär har med märkningen av de ungar, som springa ut från boet. Ibland räcker det emellertid då med att sträcka fram en pinne mot dem, varvid de fatta tag i denna med näbben och hålla så stadigt, att man kan dra tillbaka dem. Boet är vanligen synnerligen kraftigt och oftast så stabilt, att en fullvuxen man kan sitta i det.

Hägern kommer till Sverige i mars ungefär vid islossningen. Den brukar följa våren söderifrån, men någon gång kommer den fram för fort, och då den är helt beroende av fisket, måste den i så fall stanna vid något strömdrag. Kläckningen

sker i början av maj, och ungarna är vanligen flygfärdiga i slutet av juni. Vid besöket i Rydal påträffades i ett och samma bo två stora ungar, ett ägg under kläckning och ett som ännu ej visade något spår av liv. Detta bo låg emellertid öppet mot sjön, och honan hade ej haft så värst goda betingelser för ruvningen. Mestadels läggs 3 till 5 ägg. Hägrarna brukar inte osnygga i boet utan hålla detta tämligen rent. Det är dock nästan alltid en frän och otäck lukt på grund av fiskmaten.

Som bekant bruka hägrarna häcka i kolonier. Den inbördes sämjan är mycket stor, och det kan finnas 2-3 bon i samma träd. Ungarna vårdas mycket omsorgsfullt. Egendomligt nog häcka hägrarna aldrig det första året efter återkomsten från södern utan leva då ungarliv och flyga omkring lite varstans för att se sig omkring. Men året därpå hitta de tillbaka till födelseplatsen för att stifta familj.

Hägern har en fruktansvärd aptit och kan äta nästan hur mycket som helst. Har det sällsynta inträffat, att den fått för mycket i sig, kastar den bara upp den halvsmälta fisken och äter den senare. Mest tar den abborre och mört. Den står antingen stilla vid stranden och tar den fisk, som kommer i närheten, eller också vadar den ljudlöst fram genom vattnet. Fisken sväljs hel och levande. Den kvickhet, med vilken hägern nappar till sig den, är nästan otrolig. En engelsk vetenskapsman har omtalat, att en häger kunnat hugga en svala, som flugit förbi inom räckhåll. Stundom välja fåglarna häckplatser, som ligga så avlägset från fiskrika vatten, att de tvingas flyga långa sträckor. Det händer också, att de flyga långt utan att strängt taget behöva det. Sålunda har man i Rydal lagt märke till att de ätit fisk, som måste ha hämtats i havet. Hägerns stora förmåga att kunna fånga fisk har sedan urminnes tider tilldragit sig människans undran, och man trodde, att

fiskarna på något sätt lockades till hägerns ben. Man band därför hägerben vid fiskredskapen för att få god fångst, och "hägerfett" smordes på krokarna för att man skulle få napp.

Så fort ungarna lärt sig flyga äro de med på fisket. Deras flygövningar äro mycket intressanta och roliga att bevittna. Då de fått luft under vingarna, ramla de iväg på måfå men klara sig med en jätte-ansträngning tillbaka antingen genom att flyga eller, om de hamnat på en gren längre ner i samma träd, genom att springa upp.

Flyttningen sker individuellt. I augusti och september irra hägrarna omkring lite varstans, innan instinkten om färden söderut kommer fram. Ofta flyga de först norrut, från våra trakter till norra Värmland och Dalarna, ja ända in i Norge. Varför de göra denna flyttning norrut på hösten vet man inte. Någon gång händer et, att hägern stannar till långt in på vintern, om det är blitt. På självaste julafton hittade en lantbrukare i Dalarna en gång en häger utmattad i ett dike. Den var emellertid skadad och utmattad och måste avlivas.

HÄGERN ÄR EN BRA "MÄRKFÅGEL". Den bor i kolonier varigenom det går att märka många på en gång. Och återfyndsprocenten är stor på grund av att fågeln uppmärksammas överallt genom sin storlek, sin tunga flygning och sin seniga kropp. Av alla hittills märkta hägrar har nära en femtedel återfunnits. Någon riktig klarhet har man ännu inte fått om hägerns väg till och från häckningsplatserna. Men det går knappast heller att få någon gång, då det visat sig, att den inte har något riktigt system i sin flyttning. Många intressanta saker har man emellertid kommit underfund med, och därtill ha inte minst de av herrarna Ericstam verkställda märkningarna bidragit. Först "sölet" vid flyttningen och de långa strövtågen, ofta norrut, innan den börjar. Så ojämnheterna i flyttningen. I

augusti börja de danska fynden. Men ännu vid jultiden, ja t.o.m. i februari finner man hägrarna kvar i detta land. Samtidigt eller t.o.m. tidigare får man fynd i hjärtat av Tyskland, i Frankrike och Spanien. Avstickare till England påträffas åtskilliga. Vägen efter kusten är den viktigaste, varjämte förekommer ett nät av småvägar längs floderna i hjärtat av Europa. Vägarna föra till Medelhavet.

År 1931 märkte bröderna Ericstam sammanlagt 125 fåglar, varav 50 hägrar, resten fiskmåsar, vipor, strandskator, taltrastar, gravänder, fisktärnor o.s.v. Redan samma år gjordes ett par fynd, ett i Danmark och ett i Portugal. Året därpå ringades lika många fåglar och detta år gjordes det mest avlägsna fyndet, nämligen i november vid Algeriets kust på andra sidan Medelhavet. 1933 märktes 62 fåglar med bl.a. ett fynd i Frankrike, och 1934 ringades 76 gråhägrar. Sistnämnda år gjordes fynd av fåglar från Såken i Sverige, Norge, Danmark, Tyskland, England, Belgien och Frankrike. År 1936 märktes ett 100-tal fåglar, och även nu gjordes flera intressanta fynd. Flera gånger har man hittat hägrar nära boplatsen, vilka märkts några år tidigare.

VI ÄR BARA AMATÖRER, förklarar bröderna Åke och Göte Ericstam. Det är sant, men deras insats är inte mindre värd för det. Det är dock i vetenskapens tjänst de arbeta, det är för den de ha sitt intresse och offra tid och pengar. För arbetet utgår ingen ersättning, t.o.m. resorna få de betala själva. De äro värda ett varmt erkännande.

Alces (se anm2.)

Disp. Hjertonn myser då han lyfter en hägerunge för att visa dess bredd mellan vingarna.

Här lyfter disponent Hjertonn upp en hägerunge för beskådande

Anm1.

Det finns en liten rolig fortsättning på den här artikeln.

För några år sedan var ett barnbarn till Göte Ericstam uppe i Stockholm och besökte då Ringmärkningscentralen på Riksmuseet.

Här bland alla pärmar med återfyndsuppgifter hittade han en sida där det står att Göte och Åke Ericstam 10/6 1934 i Hillared i Västergötland märkte en häger, som 16 år senare återfanns död i Medoc i Frankrike den 6/2 1950.

Anm 2.

Under signaturen "Alces" döljer sig en mångårig och mångkunnig medarbetare på BT vid namn Hilding Elg.